

پاسخ به سؤالاتی درباره

قرآن کریم

دکتر سیده محسن میرباقری

اشاره

آیا می‌توان گفت قرآن از ناحیه پیامبر اکرم (ص) است، در حالی که این همه تأکید می‌کند که قرآن از نسخه اصلی آن که نزد خداست، نشئت گرفته و تنزیل الهی است؟
آیا می‌توان گفت وحی قرآن حاوی اشتباهاتی است، با آن که خداوند تضمین کرده است که کلمه‌ای باطل در آن راه نمی‌یابد؟
آیا می‌توان گفت برخی جنبه‌های دین اسلام امروز موضوعیت ندارد، با آن که قرآن و دین اسلام منطبق با فطرت انسان‌ها تنظیم شده و خدای خالق انسان‌ها اعلام کرده است که در فطرت انسان‌ها تبدیلی صورت نمی‌پذیرد؟
آیا نباید بدان افتخار کنیم که ما را به فطرت پاک انسانی رهنمون می‌شود، هر چند بسیاری از مردم روی زمین خط فطرت را گم کرده باشند؟
در این مقاله سعی می‌شود به سؤالات فوق پاسخ مقتضی داده شود.

کلیدواژه‌ها: قرآن، لوح محفوظ، رسول خدا، کلام الله، جبریل، فطرت

* قرآن کتاب خداست

بدان کتاب هر کسی را که از پی خشنودی او رود، به راه‌های سلامت هدایت می‌کند و آنان را با اذن خود از ظلمت‌ها به سوی نور بیرون می‌آورد و به صراط مستقیم هدایت می‌کند.
و نیز می‌فرماید: «و ان کنتم فی ریب مما نزلنا علی عبدنا...» [بقره/۲۳]: اگر در صحت قرآنی که بر بنده خود نازل کرده‌ایم تردیدی دارید، اگر واقعاً راست می‌گویید (و قصد بهانه‌جویی

آفریننده و نازل کننده قرآن ذات احدیت است. قرآن کریم می‌فرماید: «قد جئکم من الله نور و کتاب مبین یهدی به الله من اتبع رضوانه سبیل السلام و یخرجهم من الظلمات الی النور باذنه و یهدیهم الی صراط مستقیم» [مائده/۱۵ و ۱۶]: همانا از جانب خدا برای شما نوری و کتابی روشنگر آمده است. خدای رحمان

قرآن خود حقیقتی مستقل دارد که بنابر روایات اهل بیت علیهم السلام در روز قیامت در زیباترین صورتی که مردم دیده‌اند، به محشر خواهد آمد

دیده‌اند، به محشر خواهد آمد
[الکافی، کتاب فضل القرآن،
حدیث ۱].

* نزول توسط رسولی آسمانی

قرآن کریم توسط
«روح القدس» یا «روح الامین» و یا
«جبرئیل» بر قلب پیامبر اکرم (ص)
نازل شده که عنوان «رسولی آسمانی» یافته است. به آیات زیر
توجه کنیم:

الف) «قل نزله روح القدس من ربك بالحق» [نحل/۱۰۲]: بگو:
قرآن را روح القدس به حق از جانب پروردگارت نازل کرده است.

این پاسخ در برابر مشرکان است که در آیه قبل (نحل/۱۰۱)
قرآن سخن آنان را نقل می‌کند که: تو افترا می‌زنی و سخن
خودت را به خدا نسبت می‌دهی. پاسخ این است که روح القدس
واسطه نزول قرآن است.

ب) «نزل به الروح الامین علی قلبک» [شعرا/۱۹۳ و ۱۹۴]:
قرآن را روح الامین به قلب تو نازل کرده است.

ج) «قل من كان عدوا لجبريل فانه نزله علی قلبک باذن
الله» [بقره/۹۷]: بگو: هر کس (مانند شما یهودیان) با جبرئیل
امین دشمن باشد (که چرا آخرین وحی رسالت را بر بزرگان
بنی اسرائیل نازل نکرد) جبرئیل قرآن را به اذن خدا بر قلب تو
نازل کرده است.

د) «انه لقول رسول کریم ذی قوه عند ذی العرش مکین
مطاع ثم امین» [تکویر/۲۱-۱۹]: بگو این قرآن سخن فرستاده‌ای
گران قدر است، توانا و نیرومند در پیشگاه خداوند عرش صاحب
اختیار و موقعیت است. فرمان‌روایی است امین.

* مکان و زمان نزول

در آیات قبل مشاهده شد که مکان نزول قرآن کریم قلب
مطهر رسول خدا (ص) است و اما زمان نزول قرآن در ماه رمضان
در شبی مبارک، شب قدر است:

«انا انزلناه فی ليله القدر» [قدر/۱]: ما قرآن را در شب
قدر نازل کردیم.

«انا انزلناه فی ليله مبارکه» [دخان/۲]: ما قرآن را در شبی
مبارک نازل کردیم.

ندارید، یک سوره مانند آن را ببورید و
در این راه کارشناسان خود را به کمک
و نظارت فرا بخوانید. فقط از سخنان
خدا یاری نگیرید.

در آیه فوق نکته‌های زیر به
صراحت آمده‌اند:

الف) قرآن را خداوند بر پیامبر
اکرم (ص) نازل کرده است.

ب) قرآن معجزه‌ای الهی است که
بشر را برای ارائه همانند آن نیست.

این‌گونه آیات در قرآن کریم بسیارند (آیات ۹ سوره حجر،
آیات ۱۰ و ۱۱ سوره طلاق، سوره قدر، آیه ۳ سوره دخان و...)
مراجعه کنید.

* قرآن کریم نسخه‌ای در لوح محفوظ نزد خدا دارد

«حم و الكتاب المبين انا جعلناه قرآنا عربياً لعلکم تعقلون و
انه فی ام الكتاب لدینا علی حکیم» [زخرف/ ۱-۴]: سوگند به
کتاب روشننگر که ما این کتاب را به صورت قرآنی به زبان عربی
در آوردیم؛ باشد که شما دریابید. این قرآن در ام‌الکتاب و لوحه
کتاب تکوین که نزد ما محفوظ است، بلندمرتبه و حکیم است.
در جای دیگری می‌فرماید: «بل هو قرآن مجید فی لوح
محفوظ» [بروج/ ۲۱ و ۲۳]: این کتاب قرآنی است با مجد و
عظمت در لوحی محفوظ.

و نیز می‌فرماید: «انه لقرآن کریم فی کتاب مکنون لایمسه
الا المطهرون تنزیل من رب العالمین» [واقعه/ ۸۰-۷۷]: حقیقتاً
این قرآنی است گران‌مایه و نسخه اصلی آن در کتابی نهان
است. جز دست پاکان و مطهران دست کسی به آن نسخه اصلی
نمی‌رسد. تنزیل آن از پیشگاه پروردگار جهانیان است.

آیات فوق کاملاً روشننگر این مطلب هستند که قرآن کریم
قبل از نزول، در عالم بالا نزد خدای رحمان بوده است. در «لوح
محفوظ» یا «کتاب مکنون» و یا «ام‌الکتاب» که هر سه تعبیر
برای یک حقیقت هستند و این قرآن عربی، نسخه نازل شده آن
است که در اختیار عموم قرار گرفته است. **تبدیل حقایق به
الفاظ توسط خدای رحمان صورت پذیرفته است.**

پس قرآن خود حقیقتی مستقل دارد که بنابر روایات اهل
بیت علیهم السلام در روز قیامت در زیباترین صورتی که مردم

**قرآن کریم کتابی است جهانی
و برای همهٔ جوامع روی زمین؛
هم چنان که پیامبر اکرم (ص)
رسولی الهی برای همگان
است و نیز رسالت جاودانه
است و برای همهٔ زمان‌ها**

بَابُ الْبَيِّنَاتِ

پسندیده باشد. در آن صورت از پیش رو و پشت سرش صفی از فرشتگان را به مراقبت قرار دهد تا بداند که آن رسولان، پیام‌های پروردگار خود را به مردم ابلاغ کرده‌اند و خداوند به آن چه نزد آن‌هاست، احاطه دارد و شمارهٔ هر چیزی را آماده کرده است [جن/ ۲۷ و ۲۸].

- «شهر رمضان الذی انزل فیہ القرآن» [بقره/ ۱۸۵]: ماه رمضان که در آن، قرآن نازل شده است.

* نزول الفاظ همراه با حقیق

قرآن کریم به صراحت اعلام می‌کند:

- «نزل به الروح الامین علی قلبک لتکون من المنذرين بلسان

عربی مبین» [شعرا/ ۱۹۳ تا ۱۹۵]: قرآن را روح قدسی که امین پروردگار است، بر قلب تو نازل کرده تا از پیامبران و هشداردهندگان باشی. روح الامین قرآن را به زبان عربی روشن نازل کرده است.

- «انا انزلناه قرآنا عربیا لعلکم تعقلون» [یوسف/ ۲]: ما این قرآن را به صورت قرآن عربی نازل کردیم، باشد که دریابید.

پس زبان قرآن و الفاظ آن همه مربوط به عالم بالا و خدای رحمان است. به این ترتیب از منظر قرآن، عبارات و آیات را خداوند تعیین کرده است، نه رسول اکرم (ص) که شخصیت و شرایط زندگی وی در آن نقش داشته باشد. هم چنین، پیامبر اکرم (ص) هرگز مانند شاعران، الهام درونی را به زبان و دانش خود منتقل نکرده است، بلکه الفاظی را که دریافت کرده ابلاغ می‌کند و بر مردم می‌خواند. «یتلو علیهم آیاته» [جمعه/ ۲]: آیات خدا را بر مردم تلاوت می‌کند.

به‌ویژه این که قرآن کریم می‌فرماید: «انه لقول رسول کریم و ما هو بقول شاعر قلیلا ما تؤمنون» [حاقه/ ۴۰ و ۴۱]: به‌درستی که این قرآن کلام رسول بزرگ مرتبه‌ای است و آن نه سخن شاعری است. چه اندک ایمان می‌آورید و نیز می‌فرماید: «و ما علمناه الشعر و ما ینبغی له ان هو الا ذکر و قرآن مبین» [یس/ ۶۹]: و نه ما او را شعر آموختیم و نه شاعری شایستهٔ مقام اوست. این کتاب چیزی جز ذکر و قرآن روشنگر نیست.

* تشریفات نزول

بنابر گزارش قرآن کریم، آیات با برنامه و تشریفات ویژه‌ای نازل شده‌اند. در سورهٔ صافات می‌فرماید: «و الصافات صفا فالزاجرات زجرا فالتالیات ذکرا» [صافات/ ۳-۱]: قسم به فرشتگان صف در صف که (شیطان را) از سر راه خود می‌رانند و سپس ذکر را تلاوت می‌کنند.

و نیز می‌فرماید: خداوند دانای نهران است و هیچ‌کس را بر غیب خود مطلع نمی‌سازد، جز کسی را که به عنوان رسول خود

* تعبیر کلام الله

در قرآن از این کتاب و آیات آن، به صراحت به «کلام الله» تعبیر شده است:

«و ان احد من المشرکین استجارک فاجرہ حتی یسمع «کلام الله» ثم ابلغه مأمنه» [توبه/ ۶]: و اگر فردی از مشرکین تقاضای جوار و امان کند، او را امان بده تا بیاید و کلام خدا را بشنود و سپس او را به جایگاه امنش برسان...

پیامبر اکرم (ص) تابع قرآن است و حق تبدیل ندارد:

«و اذا تتلی علیهم آیاتنا بینات قال الذین لایرجون لقاءنا انت بقرآن غیر هذا و بدله. قل ما یکون لی ان ابدله من تلقاء نفسی ان اتبع الا ما یوحی الی انی اخاف ان عصیت ربی عذاب یوم عظیم» [یونس/ ۱۵]: و چون آیات روشنگر (قرآن) ما بر آن‌ها تلاوت شود، منکران معاد که امیدوار به لقای ما نیستند، می‌گویند: قرآنی غیر از این بیاور و یا آن را تبدیل کن. بگو مرا نرسد که آن را از پیش خود تبدیل کنم. جز آن چه به من وحی شود را پیروی نمی‌کنم. اگر فرمان پروردگار را عصیان کنم، از عذاب روزی بزرگ می‌ترسم.

* جهانی و جاودانه بودن

از منظر قرآن کریم، این کتابی است جهانی و برای همهٔ جوامع روی زمین؛ هم چنان که پیامبر اکرم (ص) رسولی الهی برای همگان است و نیز رسالت جاودانه است و برای همهٔ زمان‌ها. به آیات زیر توجه کنیم:

- «قل یا ایها الناس انی رسول الله الیکم جمیعا» [اعراف/ ۱۵۸]: بگو: ای مردم من رسول خدا به سوی همهٔ شما هستم.

- «هذا بلاغ للناس و لینذروا به و لیعلموا انما هو اله واحد و لیدکر اولوا الالباب» [ابراهیم/ ۵۲]: این (قرآن) حجتی بالغ و رسا برای جمیع مردم است و برای آنان کافی است تا بدان وسیله هشدار یابند و خدا را به یگانگی بشناسند و صاحبان خرد از

تا پایان دوران زندگی دنیا، قرآن به دست هر کس برسد، برای او کتاب آسمانی است و واجب است از آن تبعیت کند

ه) فطرت انسانی در طول
زمان تغییر نمی‌کند، پس دین
خدا و قرآن کهنه نمی‌شود.
و) این دین همواره
می‌ماند، زیرا با فطرت
انسان‌ها هماهنگ است و آن
را حرف دل خود می‌یابند.
ز) متأسفانه بیشتر مردم
از این حقیقت غافل‌اند و معیار
حقانیت یک آیین را نمی‌دانند و

پایان

طریق آن متذکر و هشیار گردند.
- «ان فی هذا لبلاغاً لقوم عابدين
و ما ارسلناک الا رحمہ للعالمین»
[انبیاء/ ۱۰۶ و ۱۰۷]: بدون شک
در این قرآن حجت رسایی است،
برای آن مردمی که اهل عبادت و
در خط بندگی خدا باشند. و ما تو را
نفرستادیم، مگر آن که برای همه اهل
عالم رحمت باشی.
- «و اوحی الی هذا القرآن لانذرکم

دین خدا را نمی‌شناسند.

به و من بلغ» [انعام/ ۱۹]: این قرآن به من وحی شده تا به وسیله
آن، شما را و هر کسی را که پیام قرآن به او برسد، هشدار دهم.
با این حساب، قرآن کریم گویای این مطلب است که: تا
پایان دوران زندگی دنیا، قرآن به دست هر کس برسد، برای او
کتاب آسمانی است و واجب است از آن تبعیت کند. در حالی که
در زمان ما، تورات و انجیل چنین نیستند. به دست ما می‌رسند،
ولی وظیفه تبعیت از آن‌ها را نداریم. پس قرآن برای زمان
خاصی تنظیم نشده و این امری است که مسلمان پای بند قرآن
نمی‌تواند آن را از باور خویش دور سازد.

* محفوظ به حفظ الهی

خدای رحمان آخرین منشور آسمانی و کامل‌ترین آیین‌ها را
به بشریت ارزانی داشته و اراده کرده است که آن را برای همیشه
محفوظ بدارد و فرموده است:
- «انّا نحن نزلنا الذّکر و انّا له لحافظون» [حجر/ ۹]: به یقین
ما خود قرآن را نازل کردیم و بی شک در آینده هم خود نگاهبان
آن خواهیم بود.

و در جایی دیگر از تحقق این حفظ و صیانت خبر می‌دهد که:
- «ان الذّین کفروا بالذّکر لما جاءهم و انه لکتاب عزیز لا یأتیه
الباطل من بین یدیه و لا من خلفه تنزیل من حکیم حمید»
[فصلت/ ۴۱ و ۴۲]: همانا کسانی که به این قرآن و ذکر الهی
که برای آن‌ها آمده است، کافر شوند (راه به جایی نبرند). همانا
قرآن کتابی است صاحب عزت (که از دست‌اندازی دشمنان به
دور است). هرگز از پیش و پس (و گذشته و آینده) هیچ لغو
و باطل بدان راه نیابد. قرآن از پیشگاه خداوند حکیم و ستوده
تنزیل شده است.

کلام را به روایتی منقول از امام رضا(ع) ختم می‌کنیم. امام
هشتم(ع) از پدر بزرگوارشان موسی بن جعفر(ع) نقل می‌کنند: «آن
رجلاً سال اباعبدالله(ع) ما بال القرآن لایزداد عندالنشر و الدراره
الا غضاضه فقال: لان الله لم یزل لزمان دون زمان لالانس دون
ناس، فهو فی کل زمان جدید و عند کل قوم غض الی یوم القیامه»
[مسند الامام الرضا(ع)، ج ۱، کتاب التفسیر، ص ۳۰۹، ح ۱۲، آیت‌الله
جوادی آملی، قرآن کریم از منظر امام رضا(ع)، ص ۲۸].

شخصی از امام صادق(ع) پرسید: «چگونه است که هر چه
قرآن بیشتر مورد بررسی قرار می‌گیرد، بر تازگی آن افزوده
می‌شود؟» حضرت فرمودند: «زیرا خداوند قرآن را برای زمان
خاصی و مردم به خصوصی نازل فرموده است. بنا بر گواهی
قرآن، این کتاب آسمانی در هر زمان، جدید و تا روز قیامت برای
هر قوم و گروهی از مردم، تازه است.»

* انطباق با فطرت غیر قابل تغییر انسانی

قرآن کریم و به‌طور کلی دین الهی هماهنگ با فطرت انسان
تنظیم شده و فطرت انسان‌ها در طول زمان تغییر نمی‌کند. به
دعوت خدای رحمان به سوی دین الهی و قرآن کریم توجه کنیم:
- «فاقم وجهک للذین حنیفاً، فطرت الله الّتی فطر الناس
علیها لا تبدل لخلق الله ذلک الذین الذّین الّقیم و لکن اکثر الناس
لا یعلمون» [روم/ ۳۰]: پس مستقیم روی به سوی آیین پاک
اسلام آور، بدون انحراف به راست و چپ، دینی که تنظیم به
فطرت الهی است؛ همان فطرتی که انسان‌ها را بر آن بسرشت.
فطرت الهی (در انسان‌ها) بدل نمی‌گردد (که قانون خدا کهنه
شود). دین خدا همان آیین اصیل است که استوار و پابرجا
می‌ماند، ولی اکثریت مردم (از حقیقت آن) آگاه نیستند.
در این آیه شریفه نکات زیر کاملاً مشهودند:

الف) خدای رحمان به سوی دین الهی و توجه به آن دعوت
می‌کند
ب) توجهی با حالت حنیف که به سوی راست و چپ
انحراف نشود.
ج) این دین را خدای رحمان تنظیم کرده است و آن چه را
او تنظیم کرده باشد، حق است.
د) تنظیم دین، هماهنگ با فطرت انسانی است. پس
خداوند شما را به فطرت خود دعوت می‌کند.